

Címzettek

Keresztes Tamás igazgató, Felügyeleti Jogi Támogató Igazgatóság, keresztest@mnk.hu
Gyura Gábor, főosztályvezető, Fenntartható Pénzügyek Főosztály, gyurag@mnk.hu
Másolatban: Jókuthy Laura, vezető szakértő, jokuthyl@mnk.hu

Tárgy: Greenpeace által javasolt alapelvek és programok a gazdaság ösztönzéséhez

Tisztelt Keresztes Tamás Igazgató Úr!
Tisztelt Gyura Gábor Főosztályvezető Úr!

Örömmel vettük kézhez március 23-i levelüket, melyben zöld gazdaságfejlesztési javaslatokat kérnek tőlünk. Az alábbi anyagban bemutatjuk, hogy a Greenpeace Magyarország Egyesület szerint milyen átfogó elvek szem előtt tartásával, és milyen konkrét beavatkozások útján tud a Magyar Nemzeti Bank hozzájárulni ahhoz, hogy a válság után Magyarország egy zöld és reziliens gazdasági rendszerben álljon talpra.

Most a COVID-19 járvány kezelése a legfőbb prioritás az egész világon, hiszen most mindannyiunk együttműködésére szükség van ahhoz, hogy életet mentünk és összetartsuk közösségeinket. A klíma- és ökológiai válság azonban a vírus megfékezése után is velünk fog maradni. Ezért a veszélyhelyzet elmúltával úgy kell újraindítanunk a gazdaságunkat, hogy azzal ne csak a jelenlegi krízisből lábajunk ki, de egyúttal egy, **a természettel összhangban létezni képes és a válságoknak jóval ellenállóbb gazdaság és társadalom jövőjének alapjait is letegyük.**

Ha nem így teszünk, hanem ragaszkodunk az eddigi, a magas szén-dioxid-kibocsátást eredményező gazdaságpolitikához, azzal csak a klíma-, ökológiai és gazdasági válság további elmélyülését garantáljuk, amely egyre gyakoribb és egyre súlyosabb krízishelyzeteket fog kitermelni magából.

A Greenpeace ezért az alábbi elvek követését javasolja az MNB, és minden más döntéshozó számára:

1. **Klíma- és ökoszisztémavédelem.** Az ösztönzők nem gyengíthetik a környezeti szabályozást, hogy a vállalatok számára így könnyítsék meg a beruházásokat, hanem a Párizsi Megállapodáshoz kell igazítani őket, és be kell mutatni az ösztönzőcsomag kibocsátáscsökkentő hatását. Ennek jegyében ne kaphasson olyan szektor állami támogatást, amelynek léte nem egyeztethető össze a kibocsátáscsökkentési célokkal, mint amilyen például a fosszilisenergia-szektor.
2. **Transzparencia.** Teljes átláthatóságot kell biztosítani abban, hogy mely szektorok és cégek részesülnek bármilyen támogatásban (pl. kötvényvásárlás, eszközvásárlás, fejlesztési támogatás).¹

¹ Florian Kasser. 2020. Greenpeace fordert Transparenz bei der Vergabe von COVID-Krediten. <https://www.greenpeace.ch/de/medienmitteilung/43267/greenpeace-fordert-transparenz-bei-der-vergabe-von-covid-krediten/>

3. **Infrastruktúra.** Az infrastruktúra terén azon területekre kell összpontosítani a beruházásokat, amelyek növelik a rezilienciát és ökológiai fenntarthatóságot.
4. **Társadalmi egyenlőtlenség csökkentése.** A javasolt ösztönzők ne járuljanak hozzá a társadalmi egyenlőtlenségek növeléséhez, hiszen európai szinten Magyarországon már most is kifejezetten magasak a jövedelmi különbségek. A leginkább érintett közösségek, szektorok (egészségügy, szolgáltatások, kkv-k stb.) legyenek a gazdasági ösztönző eszközök fókuszában.
5. **Cégek támogatása részlegesen vagy teljes államosítás esetén.** A közpénzből nyújtott gazdasági segítségnek az emberek jólétét és a környezet megóvását kell szolgálnia, nem a cégek profitját. A támogatott cégek készítsenek fenntartható üzleti tervet karbonsemlegességi célkitűzéssel a párizsi 1,5 fokos céllal összhangban.
6. **Nem ártani elv (*Primum nil nocere*) alkalmazása.** A zöld gazdasági ösztönzők pozitív hatásait sajnos könnyen ki tudják oltani a nem-zöld intézkedések. Az *primum nil nocere* elvet érvényesíteni kell minden monetáris beavatkozásban.

A jelenlegi krízishelyzet egy lehetőség. A COVID-19 világjárvány rávilágított arra, hogy a globális ellátási láncoktól és mindössze néhány kiemelt ipari szektortól való függőség mennyire sebezhetővé teszi hazánkat. A járvány vége lehetőséget ad a gazdaság szerkezeti átalakítására:

Energiahatékonyság: Kiemelten fontos a hazai épületállomány, abból is különösen az 1946-1980 között épült lakóingatlanok energetikai mélyfelújítása. Egy átfogó épületenergetikai program a különböző környezeti és társadalmi előnyök mellett gazdasági haszonnal is járna. A program gyorsan teremthet sok munkahelyet az építőiparban.

Hazai élelmiszertermelés és -ellátás átalakítása: A rövid ellátási láncokat az élelmiszertermelésben és -ellátásban is meg lehet valósítani: a lakosságot minél nagyobb arányban hazai, helyben termelt, rövid élelmiszerláncban eljuttatott, egészséges élelmiszerrel kell ellátni. Önellátóvá válásunk, élelmiszerfüggetlenségünk rövid időn belül megvalósítható úgy, hogy közben pozitív gazdasági, társadalmi és környezeti hatásai lesznek.

Alternatív, közösségi és e-közlekedés: Bebizonyosodott, hogy a kerékpáros közlekedési mód valós alternatíva a városi közlekedésben. A kialakult új szokásokat gazdasági ösztönzőkkel kell alátámasztani: közösségi közlekedés fejlesztése, kerékpáros és gyalogos infrastruktúra fejlesztése és az elektromos járműgyártás fejlesztése.

Miközben a járvány által okozott társadalmi-gazdasági helyzet folyamatosan változik és az arra adott jegybanki reakciók újabb elemekkel bővílnének, alapvető fontosságúnak tartjuk, hogy a fenti elvek az MNB eddig ismertett intézkedéseire is vonatkozzanak. Ezért a 2020. április 7-én bejelentett eszközrendszer egyes elemei mentén az alábbi aggodalmaink fogalmazódtak meg:

- Hogyan érvényesíti az MNB a "primum nil nocere" elvet a Növekedési Kötvényprogramban, vagyis hogyan kerül el például a nagy szén-dioxid-kibocsátású cégek kötvényeinek vásárlását, erősítését?²

² Sini Matikainen, Emanuele Campiglio és Dimitri Zenghelis. 2017. The climate impact of quantitative easing.

- Hogyan tudja garantálni az MNB, hogy az NHP Hajrá program segítségével megvalósuló beruházások, fejlesztések ne járjanak jelentős kibocsátásnövekedéssel, illetve egyéb kedvezőtlen környezeti hatásokkal? Hogyan biztosítja az MNB a hasonló élenkítési csomagok fosszilis “lock-in” kockázatait?
- Milyen lépéseket tervez az MNB a bejelentett intézkedéscsomaggal kapcsolatban a lehetséges maximális transzparencia biztosítására?³

A Greenpeace üdvözi, hogy az MNB párbeszédet kezdeményezett a hazai zöldszervezetekkel és -szakértőkkel. Amennyiben hasznosnak találják, segítünk megszervezni az MNB szakértői részére egy konzultációt Dr Ulrich Volz-cal, aki a zöld monetáris politika nemzetközileg elismert szakértője.⁴ A Greenpeace elkötelezett a zöld gazdaságfejlesztés mellett, és a jövőben is nyitott a szakmai diskurzusra.

A további együttműködés szellemében, üdvözlettel,

Budapest, 2020. április 10.

Mező János Bálint
Ügyvezető Igazgató
Greenpeace Magyarország Egyesület

http://www.lse.ac.uk/GranthamInstitute/wp-content/uploads/2017/05/ClimateImpactQuantEasing_Matikainen-et-al-1.pdf

³ Florian Kasser. 2020. Greenpeace fordert Transparenz bei der Vergabe von COVID-Krediten. <https://www.greenpeace.ch/de/medienmitteilung/43267/greenpeace-fordert-transparenz-bei-der-vergabe-von-covid-krediten/>

⁴ Founding Director, SOAS Centre for Sustainable Finance & Reader in Economics, from the Department of Economics at the SOAS University of London, <https://www.soas.ac.uk/staff/staff77832.php>

Melléklet: A Greenpeace által javasolt konkrét programok

Energiahatékonysági program

A karbonkibocsátás csökkentésének egyik legköltséghatékonyabb eszköze az energiahatékonyságba és -megtakarításba történő befektetés.⁵ A magyar gazdaság energaintenzitása – miközben jelentősen javult az elmúlt években⁶ – még mindig elmarad a fejlettebb Uniós országokétól. Mindez elsősorban a háztartásokra ró indokolatlanul nagy terhet, döntően az ingatlanállomány műszaki elavultsága miatt.

A COVID-19 válság elmúltával az energiahatékonyságba, és döntően az épületenergetikába, és -gépészetbe való befektetés jelentős mennyiségű munkahely teremtéséhez járulna hozzá, döntően az építőszektorban. Klímavédelmi szempontból az épületek mélyfelújításával, energetikai hatékonyságának javításával a jelenlegi ütemnél gyorsabban csökkenthető lenne Magyarország szén-dioxid-kibocsátása, növekedne az energiafüggetlensége, és – a megújulókat hatásához hasonlóan, az importált energiahordozómennyiség csökkentésével – javítaná az ország kereskedelmi mérlegét.

A Nemzeti Épületenergetikai Stratégia (NÉeS) szerint Magyarországon a primer energiafelhasználás mintegy 40%-a köthető az épületek üzemeltetéséhez, használatához.⁷ Magyarországon az épületek közel 60%-a lakóépület, a végső energiafelhasználásban az Eurostat szerint pedig mintegy 35% a lakosság energiafogyasztásból való részesedése, aminek döntő részét az épületek energiafelhasználása teszi ki.⁸

Az energiahatékonysági, de elsősorban az épületek üzemeltetésében rejlő takarékosági potenciál kihasználása érdekében:

1. Kiemelt figyelmet kell fordítani a családi házak, ezen belül is a legnagyobb arányban előforduló, 1946 és 1980 között épült egylakásos lakóépületek mélyfelújítására, energetikai korszerűsítésére.
2. A korszerűsítés során az épületeket nulla vagy legalább “közel nulla” energiaigényűvé kell alakítani, a megújuló energiaforrások lehetőség szerinti alkalmazásával.

⁵ Európai Bizottság, 2005, Zöld könyv az energiahatékonyságról avagy többet kevesebbel.
<https://op.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/430bbb0a-1741-4184-afca-93b710dce409/language-hu>

⁶ EEA. 2019. Energy intensity in Europe.
<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/total-primary-energy-intensity-4/assessment-1>

⁷ ÉMI. 2015. Nemzeti Épületenergetikai Stratégia.
<https://www.kormany.hu/download/d/85/40000/Nemzeti%20E%CC%81pu%CC%88letenergetikai%20Strate%CC%81gia%20150225.pdf>

⁸ ITM. 2020. Nemzeti Energia- és Klímaterv.
https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/hu_final_necp_main_hu.pdf

Hazai élelmiszertermelés és -ellátás átalakítása programja

Az élelmiszertermelés és -ellátás területén olyan programokat kell indítani, amelyek ösztönzik a mezőgazdaság átalakítását ökológiai gazdálkodássá és a hazai ellátási láncok kialakulását, és úgy alakítják át a termelést, hogy a klímaváltozás hatásainak ellen tudjon állni. Az ökológiai módszerekkel, helyben megtermelt, a természeti erőforrásokat, talajt és vizeinket kímélő termelési móddal kevesebb pazarlás mellett elegendő élelmiszer termelhető. Az ökológiai gazdálkodásra és rövid ellátási láncokra való áttéréssel ráadásul az üvegházhatású gázkibocsátást is lehetne csökkenteni.⁹

Az ökogazdálkodás egy tudásalapú, értékteremtő munka, melynek szélesebb körű elterjedése biztos megélhetést és nagyobb bevételt biztosíthatna a gazdálkodóknak. Így amellet, hogy egészséges élelmiszerrel látná el a magyar lakosságot, több kézimunka-igénye révén rengeteg új munkalehetőséget is teremtene, így növelve a vidék lakosság megtartó erejét. Ráadásul, az ökomódszerekkel megtermelt élelmiszer nagyon értékes exportcikk is.¹⁰

Ahhoz, hogy mezőgazdaságunk, élelmiszertermelésünk és -ellátási rendszereink megváltozzanak, jelentős átalakításokra van szükség, melyben az állam beavatkozása, a folyamat segítése elengedhetetlen. Ennek jegyében a következő konkrét programokat javasoljuk:

1. A hazai táj- és helyi fajtákat – melyek döntő többsége ma már csak génbankokban található meg – a regionális fajtaminősítő állomások újratermelésével vissza kell hozni a gazdálkodásba és a kereskedelembé. Ezek a fajták az itteni klímához, talajhoz alkalmazkodottak, és sokféleségükkel biztosítanak a mezőgazdaság alkalmazkodó képességét a klímaváltozásban is.
2. A hazai élelmiszer-alapanyagok felhasználásával vissza kell építeni a hazai feldolgozó ipart (cukorgyárak, konzervüzemek, stb.) amely a munkahelyteremtés mellett ösztönözné a széles spektrumú, nem néhány fajon és fajtán alapuló mezőgazdasági termelést.
3. Helyi kis hűtőházak és üzemek építésének támogatása a helyben megtermelt élelmiszer-alapanyagok tárolása és feldolgozása érdekében. Ez garantálhatja, hogy a termelők ne legyenek kiszolgáltatva a nyomott dömping árainak, míg maguk az infrastrukturális beruházások hozzájárulnának a vidéki munkahelyteremtéshez.
4. Az országos közétkeztetési rendszert át kell alakítani úgy, hogy az a helyben termelt ökológiai alapanyagok felhasználására építsen. Az ehhez szükséges infrastrukturális beruházások – például konyhák létesítése az óvodákban, iskolákban, öregek otthonában, kórházakban – hozzájárulna a helyi munkahelyteremtéshez. Ha a helyben megtermelt, ökológiai módszerrel megtermelt alapanyagok előnyben részesülnek, az ösztönözné a helyi gazdákat az átállásra, az értelmes, értékteremtő munka pedig a vidék népességmegtartó erejét növeli.

⁹ UNCTAD Trade and Environment review 2013. Wake up Before It Is Too Late, Make agriculture truly sustainable now for food security in a changing climate, <https://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=666>

¹⁰ Statista 2018, Per capita consumption of organic food in the European Union (EU-28) from 2005 to 2017 <https://www.statista.com/statistics/632787/per-capita-consumption-of-organic-food-european-union-eu/>

Tisztább közlekedés a városokban program

A közlekedés területén olyan projekteket kell támogatni, amelyek a társadalmi jólét emeléséhez, a kibocsátáscsökkentéshez és a levegő minőségének javításához is hozzájárulnak. A nitrogén-dioxid légszennyezés városi környezetben döntően a közlekedésből származik, ezen belül is kiemelkedően magas kibocsátók a tömegközlekedésben használt régi dízel buszok¹¹. Ezen járművek az ún. részecskeszennyezéshez is hozzájárulnak, amely közel 13 ezer magyar állampolgár idő előtti elhalálását okozza évente¹². A közlekedés az az ágazat Európában, amely folyamatos növekedést produkálva egyre növeli az üvegházgáz-kibocsátását is, mely problémára a modernebb belső égésű motoros járművek sem adnak választ. A párizsi klímacélokat ezért csak a közlekedés dekarbonizációjával tudjuk elérni¹³.

Ennek egyik módja lehet, ha az MNB támogatja az önkormányzatokat abban, hogy a szennyező járműpark elektromosra cserélésével és a hozzá szükséges megújuló-infrastruktúra biztosításával karbonsemleges tömegközlekedési rendszereket tudjanak kiépíteni, és eközben fejleszteni tudják a kerékpáros infrastruktúrát és a mikromobilitási lehetőségeket.

Ezért olyan programot javasolunk, amely önkormányzatok, önkormányzati, illetve magáncégek számára nyújt támogatást az alábbi célok érdekében:

1. A közösségi közlekedés fejlesztése: elektromos járművekre – lehetőleg hazai gyártásúakra – kell cserélni az Euro VI besorolásnál rosszabb járműveket, kezdve a legrosszabbakkal. Ez nem csak a városi levegő javulását, és ezzel az ott élők egészségét és jólétét szolgálja, de az Európai Unió kötelezettségszegési eljárások terhétől is hamarabb mentesül az ország.¹⁴
2. A kerékpáros és a gyalogos infrastruktúra fejlesztése a járvány miatt megváltozott közlekedési szokásokra alapozva.
3. Elektromos járművek gyártásának támogatása, ezen belül is a hazai buszgyártás fellendítése az elektromos buszok fejlesztése érdekében. Amennyiben sor kerülne autógyárak támogatására, akkor minden támogatást, adókedvezményt az elektromos váltáshoz kell kötni.

¹¹ Greenpeace Magyarország. 2019. Jelentős nitrogén-dioxid-szennyezettség a buszmegállóknál.
<https://www.greenpeace.org/hungary/sajtokozlemeny/4332/jelentos-nitrogen-dioxid-szennyezettség-a-buszmegallokban/>

¹² EEA. 2019. Air quality in Europe, 2019 report No 10/2019.
<https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2019>

¹³ Greenpeace. 2018. 10 years left to say goodbye to petrol, diesel and conventional hybrid cars.
<https://www.greenpeace.org/international/press-release/18544/10-years-goodbye-to-petrol-diesel-cars/>

¹⁴ Hazánk ellen két Európai Unió kötelezettségszegési eljárás is zajlik a légszennyezettség nem megfelelő kezelése miatt, az egyik 2018 óta már bírósági szakaszba lépett.

Megújulóenergiaforrás-fejlesztési program

A COVID-19 válság egyértelműen rámutatott, hogy a hosszú ellátási láncok komoly sérülékenységi kockázatot rejtenek magukban. Ezért várható, hogy a válság utáni világban sok területen, így az energetikában is fel fog értékelődni a hazai ellátás potenciálja. Ráadásul az itthon megvalósuló beruházások jelentős mennyiségű munkahelyet teremtenének, ami segítene kezelni a válság során kialakuló munkanélküliség problémáját. A helyi energiahordozókat hasznosító létesítmények munkahelyteremtésével jelentősen javulna a vidék megtartó képessége.

A megújuló energiaforrások fejlesztésének fokozott támogatása munkahelyteremtéséhez járulna hozzá az építő- és az energiaszektorban, gyorsan csökkentené Magyarország széndioxid-kibocsátását és az energiaellátás importfüggőségét, valamint – csökkentve az évente 1000 milliárd forint nagyságrendű energiahordozó-behozatalt is – javítaná az ország kereskedelmi mérlegét. Továbbá, hozzájárulna ahhoz, hogy Magyarország méltó részt vállaljon a klímaváltozás elleni harcban. A 2030-ra kitűzött 21%-os megújuló energia cél egyfelől alatta marad annak, amire a klímaváltozás miatt szükség volna (legalább 35%), másfelől döntően a napenergia erőművi szintű fejlesztésére szorítkozik, aminél lényegesen több lábra kell és lehet helyezni a portfóliót.

A hazai megújulóenergia-potenciál nagyobb mértékű kihasználása érdekében elsősorban az alábbiakra van szükség:

1. Az új szélerőművek építésére vonatkozó szabályozás – amely gyakorlatilag lehetetlenné teszi az új beruházások megoldását – felülvizsgálata, a korlátozások feloldása.
2. A lakosság napenergia-hasznosításának támogatása a vonatkozó adó- és járulékkerhek csökkentésével, az adminisztráció egyszerűsítésével.
3. A villamosenergia-hálózat fejlesztése, azaz döntően csatlakozási pontok kiépítése, illetve a határkeresztező kapacitások bővítése, annak érdekében, hogy a rendszer a jelenleginél több megújulót tudjon fogadni és kezelni.
4. A megújulóenergia-portfólió bázisának növelése, a geotermiában lévő potenciál kihasználásával.

Körkörös gazdaság és nulla hulladék program

A COVID-19 válság lehetőséget teremt egy alapvető gazdasági szerkezetváltásra. A hazai gazdaságot a körkörös gazdaság, nyersanyag- és energiatakarékosság és nulla hulladék jegyében kell helyreállítani. A gazdasági ösztönzőket rendszerszintű változások beindítására kell használni, célul kell kitűzni, hogy a termelés során ne keletkezzen hulladék, az ellátási láncok lerövidüljenek, csökkenjen a feldolgozás-, csomagolás- és szállítási igény.

Hazánk rosszul áll az Uniós hulladékújrahasznosítási célok teljesítésében.¹⁵ Ezért olyan projekteket kell támogatni, amelyek révén megvalósulhat az ún. uniós hulladékhierarchia, amely – fontossági sorrendben – a következő célokat foglalja össze: a hulladékképződés

¹⁵ Euronews. 2018. Magyarország is veszélyezteti az uniós újrahasznosítási célokat.
<https://hu.euronews.com/2018/10/25/veszelyben-az-unios-ujrahasznositasi-celok>

megelőzését, az újrahasználatot segítő rendszerek kiépülését, valamint a keletkezett hulladék lehető legnagyobb mértékű, anyagában való újrahasznosítását.

A cél érdekében az alábbi területen szükséges projekteket támogatni:

1. Központi komposztálók építése, alapvetően nagyvárosok, kiemelten a főváros térségében. Infrastruktúra kiépítése a háztartási zöldhulladék begyűjtésére, és a keletkező komposzt hasznosításának érdekében.
2. Utcai szelektív gyűjtés kiépítése a nagyvárosokban, különösen tekintettel az alumínium dobozok és PET palackok begyűjtésére.
3. Intézmények fenntartható hulladékgazdálkodási rendszereinek kialakítása.
4. Nulla hulladék mintaprojektek településeken vagy cégeknél.
5. Betétdíjas, újratöltős innovációs és mintaprojektek támogatása.

Szennyezett területek megtisztítása

A Greenpeace Magyarország 2015-ben kezdte el feltérképezni az ország vegyi anyagokkal legszennyezettebb területeit. *Mérgezett örökségünk* című jelentésükben¹⁶ a sokszor "időzített vegyi bombának" is nevezett elhagyott gyártelepek, veszélyes hulladék lerakók listáját gyűjtöttük össze, melyek kisebb része még a szocializmus iparának szétesésével maradt hátra, zöme azonban a három évtizede megoldatlan szabályozási hiányosságok keletkezett.

Ugyan a magyar kormány 2016 őszén egy 25,9 milliárd forintos forrást biztosított ezen területek kármentesítésére a 2016-2022-es uniós finanszírozási ciklusra, és közel ugyanekkora összeget különített el barnamezős beruházásokra is, az ügyek nagy száma miatt ennek az összegnek többszörösére lenne szükség.

Szintén probléma, hogy a jogilag nem egyértelmű ügyek esetén – melyek száma igen magas – nem használható fel ez a keret. A jelenlegi jogszabályi környezet ugyanis csőd esetén a felszámolóra hagyja a gyakran sok tízmilliárdos költséggel járó kármentesítési feladatot, aki azonban ennek végrehajtására nem kötelezhető.

A fentiek jegyében az alábbi programok indítását javasoljuk:

1. Állami program a kiemelten súlyos és veszélyes szennyezések kármentesítésére.
2. A barnamezős beruházások ösztönzése támogatási programokkal. Természetesen "a szennyező fizet" elvének¹⁷ érvényesítésével a költségeket utólag rá kell terhelni a felelősökre azokban az esetekben, ahol még elérhetőek.

¹⁶ Greenpeace. 2017. Mérgezett örökségünk, második kiadás. <https://hu.greenpeace.org/mergezett-oroksegunk/>

¹⁷ Bándi Gyula, Jövő nemzedékek szószólója. 2019. <http://www.ajbh.hu/-/a-jovo-nemzedek-szoszolojanak-jogalkotasi-kezdemenyezese-a-kornyezeti-felelosseg-hathatosabb-ervenyesitesere>